

Grijev pohlepe u renesansnim satirama

Vrebić, Jasmina

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:724424>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-01**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Jasmina Vrebić

Grieh pohlepe u renesansnim satirama

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Krešimir Šimić

Osijek, 2012.

Sažetak

Renesansa u hrvatskoj književnosti razdoblje je od sredine 14. do kraja 16. stoljeća. Pod utjecajem talijanske književnosti dolazi do razvoja brojnih književnih vrsta i oblika, među kojima mjesto zauzima i satira. Društveno-moralna satira osobito je plodna u našoj književnosti, a bavi se problemima grijeha koje je kršćanska doktrina odredila kao smrtno. Posebno mjesto zauzima pohlepa, koju s pravom nazivaju izvorom i počelom svih ostalih grijeha. To mišljenje zastupali su i hrvatski renesansni satiričari pa se tako motiv grijeha pohlepe može pronaći kod Šiška Menčetića, Mavra Vetranovića, Marina Kabužića, a značajan je i jedan anonimni sastavak iz Ranjinina zbornika s istom tematikom. Dok ta pjesma i Menčetić pohlepu i rastrošnost povezuju pretežito sa ženama i njihovom gizdavošću i lakomošću, Vetranović i Kabužić donose općenitu osudu društva, ne imenujući izravno nikoga, ali ciljajući na Dubrovčane. Navedeni satiričari veličaju prošla vremena kada su na snazi bile istinske moralne vrijednosti, a osuđuju novac i pohlepu za materijalnim, koja se kod ljudi javlja zbog sve veće želje za moći. Jedini je mogući način spasenja istinsko pokajanje i slijeđenje puta obilježenoga odricanjem i bogobojaznošću, jer ukoliko se to ne učini, milost će nam biti uskraćena.

Ključne riječi: renesansa, satira, Šiško Menčetić, Mavro Vetranović, Marin Kabužić, Ranjinin zbornik, pohlepa, moral

Sadržaj

Sažetak.....	1
1. Uvod.....	3
2. Definicija i određenje satire.....	4
3. Satira u hrvatskoj renesansi.....	6
4. Moral i društveno-moralna satira.....	7
5. Pojam grijeha.....	8
6. Pohlepa u renesansnim satirama.....	9
6. 1. Ranjinin zbornik – 726. [<i>Zaman će svaki trud za ljubav prijati</i>].....	9
6. 2. Šiško Menčetić – 461. [<i>Ovo je prilika: starica za pinez</i>].....	10
6. 3. Mavro Vetranović – <i>Pjesanca lakomosti</i>	11
6. 4. Mavro Vetranović – <i>Pjesanca Plutonu</i>	13
6. 5. Mavro Vetranović – <i>Pjesanca: Aurea aetas</i>	15
6. 6. Mavro Vetranović – <i>Remeta</i>	16
6. 7. Marin Kabužić – <i>Pjesan o dinaru</i>	17
7. Zaključak.....	19
8. Literatura.....	20

1. Uvod

Cilj je ovoga rada opisati način predstavljanja društvenih poroka i osudu grijeha pohlepe u satirama pojedinih autora hrvatske renesanse. Na temelju odabranih književnih predložaka nastojat će se prikazati sličnosti i razlike u opisu ove teme. Na samome početku rada bit će riječi o satiri općenito, njezinim definicijama i etimologiji. Također će se govoriti поближе o satiri u hrvatskoj renesansi, njezinim vrstama i oblicima te tematici koja je zastupljena. Budući da se grijeh pohlepe tiče morala općenito, opisat će se oblik društveno-moralne satire, a zatim objasniti pojam grijeha, da bi se shvatilo što je pohlepa, što ju uzrokuje i što navodi ljude da teže za što većim bogatstvom. Nadalje se objašnjavaju neka temeljna načela kršćanstva koja omogućuju oslobođenje od pohlepe. Nakon ovih dijelova rada, koji na neki način uvode u temu, slijedi pregled društveno-moralnih satira hrvatskih renesansnih satiričara u kojima se osvrću na pohlepu i kritiziraju ovaj grijeh. Šiško Menčetić pohlepu isprepliće s mizoginom tematikom, isto kao i pjesma koja se našla u Ranjininom zborniku, a autor joj je nepoznat. Budući da je Mavro Vetranović najplodniji satiričar razdoblja hrvatske renesanse, u radu je obrađeno više njegovih satira u kojima se osvrće na aktualno društveno stanje, osuđuje pohlepu i oholost i žali za „zlatnim dobom“, dok Marin Kabužić svoje negodovanje izražava satirom u obliku antiteza u odnosu prošloga i sadašnjega stanja. Pomoću teorijske literature i književnih predložaka navedenih u popisu, u zaključku je izloženo i zaokruženo ono što se smatralo ciljem ovoga rada – shvatiti ulogu motiva grijeha pohlepe u renesansi, a s obzirom na njegovu zastupljenost, sasvim je jasno koliku razornu moć ima te da su renesansni satiričari to i shvatili, nastojeći svojim djelima podići i poboljšati razinu morala.

2. Definicija i određenje satire

Prije samoga ulaska u srž teme potrebno je pobliže se upoznati s općenitim pojmom satire, njezinim podrijetlom, značenjem i etimologijom te nekim problemima koji određuju ovakav tip književnih sastavaka. Kako je navedeno u *Rečniku književnih termina* Zdenka Škreba i Dragiše Živkovića, riječ *satira* izvedenica je od latinskoga pojma *satura lanx*, što znači žrtvena zdjela napunjena raznim voćem. (Škreb, Živković, 1985: 694) Takvu etimologiju prvi put u svojim tumačenjima rabi francuski filolog Isaac Casaubon, a kasnije dolazi do različitih shvaćanja i značenja ovoga termina. U latinskome, ali i hrvatskome jeziku, *satira* se većinom pisala kao *satyra*, a to je posljedica vezivanja ovoga pojma uz mitološka bića satire. Rimski gramatičar Diomed ustvrdio je podrijetlo dobivanja takvoga imena na temelju toga što ovaj književni oblik smiješne, proste i nevaljale predmete tretira na isti način na koji se satiri ismijavaju i rugaju u svojim satirskim igrama. Upravo to su na umu imali i mnogi pisci satire, misleći prije svega na zajedljivost, grubost, izrugivanje i vulgarnost karakteristične za ova bića, što savršeno služi svrsi i ugođaju koje su u svojim djelima nastojali postići. Značajno je i razmatranje Matije Antuna Relkovića koji također povezuje pojmove *satir* i *satira*, naglašavajući da se u takvom djelu slobodno iskazuje i govori sve ono što čovjeku leži na srcu, bez ustezanja i držanja jezika za zubima, a to je svojstveno i bićima satirima – oni svima sve kažu u lice, sve ono što se drugdje od straha ne smije i neće učiniti, a nakon toga cijelu stvar izvrnu ruglu. (Plejić Poje, 2006: 12) U grafijskome obliku kakav poznajemo danas, naziv *satira* najprije se pojavljuje u talijanskoj književnosti.

Što se tiče definicije satire, postoji mnogo priručnika i terminoloških rječnika koji su se pozabavili pobližim tumačenjem ovoga pojma. Ipak, bez obzira na njihovu brojnost, u svima njima razabire se nekoliko zajedničkih točaka. Prije svega, u satiri je uvijek na snazi negativan odnos prema nečemu ili nekome. Uvijek se kritizira, osuđuje ili ismijava. Druga stvar je to da se odnosi na zbilju, jer obezvrjeđuje pojave iz stvarnosti ili aktualne situacije i okolnosti. Nadalje, bitna je poučnost i postizanje nekakvoga učinka kod čitatelja kako bi se popravio i promijenio način razmišljanja. (Plejić Poje, 2006: 15) Sažimajući ove pretpostavke, satiru definiramo kao književno djelo u kojemu je na podrugljiv i duhovit način izražena osuda društva ili ljudskih mana, a osnovni cilj je ukazati na moralne i društvene slabosti, zloće i poroke, izvrgnuti ih ruglu i na taj način doprinijeti njihovom otklanjanju. (Škreb, Živković, 1985: 694)

Nakon što smo se upoznali s temeljnim odrednicama satire, potrebno je osvrnuti se na još neke probleme i dati odgovore na ključna pitanja vezana uz njih. Kao što je već napomenuto, u

satiri se ismijava i kritizira, ali često je predmet zanimanja osoba koja to čini. Budući da je pisana većinom u prvome licu jednine i u monološkom obliku, razvilo se mišljenje da autor izražava svoj stav prema onome što opisuje. Takvo mišljenje, da u njima izravno progovara autor, dugo se zadržalo, a prevladava i dalje. Međutim, satiričar se uopće ne mora i ne treba identificirati s autorom. Najprikladnije je nazivati ga satiričkim subjektom, kazivačem ili pripovjedačem. Usporedno s problemom autora kao kazivača satire, javlja se i pitanje predmeta o kojemu se radi, odnosno, implicira se da tema dolazi izravno iz izvanknjiževnoga svijeta i da je potpuno vjerna zbilji. Na taj način stvara se dojam realističnosti i osjećaj da je autor uistinu potaknut nekom stvarnom činjenicom koja je na njega imala negativan učinak, pa satira nastaje kao reakcija na to. Tada ponovno dolazi do poistovjećivanja kazivača i autora. Aktualnost i konkretnost koja se javlja utječe na to da satire bivaju percipirane onako kako je to slučaj sa publicističkim tekstovima, iza kojih je određen pisac, novinar ili neka osoba iz javnoga života. (Plejić Poje, 2006: 18) Dakle, važno je to da ukoliko povod za satiru i jest neki zbiljski događaj, on je uvijek u određenoj mjeri fikcionaliziran, jer ipak se radi o književnome iskazu, a realističnost je tehnika koja karakterizira satirički diskurz.

Satirički pjesnik govori o ljudskoj naravi, onome što je nevrijedno i nemoralno. Pišući satiru, pokušava izazvati promjenu u ponašanju i mišljenju. Zbog toga je satiričar vrlo blizak govorniku te se u literaturi mogu pronaći i tvrdnje da satire zapravo ne pripadaju književnosti u užem smislu, već retorici. No, i u ovom slučaju u pitanju je samo to da je retoričnost još jedan od književnih postupaka zastupljenih u satiričkim ostvarajima. Naglašena didaktičnost utječe na povezanost između autora i čitatelja, tj. prvi se obraća drugome i djeluje na njega svojim riječima. Društvenu funkciju satire mnogi uspoređuju s propovijedi ili nekim drugim oblikom izvanknjiževne komunikacije koji podrazumijeva autoritativna govornika. Međutim, kôd satire potpuno je drugačije naravi od kôda propovijedi – satira se samo služi postupcima koji se javljaju u takvim oblicima komunikacije. (Plejić Poje, 2006: 22) Zanimljivo je i to da satira svojom pogrdom ne utječe samo na pojedinca, već za razliku od npr. ljubavne pjesme ima učinka i na neku širu zajednicu, a stupnjevi jačine toga utjecaja razlikuju se od pjesme do pjesme te variraju ovisno o čitateljevoj interpretaciji. U skladu s time, ne mora značiti da će satira u potpunosti postići svoju svrhu, da će utjecati na nekoga i izazvati promjenu ponašanja na bolje. Zapravo je ne bismo ni trebali uzimati kao takvu, kao djelo doslovno angažirano da mijenja svijet. Njezina učinkovitost je simbolička i ona svakako izaziva određene reakcije i stanja, ali potpuno uklanjanje mana i mijenjanje svijeta na bolje ipak je teže postići.

Starija literatura koja se dotiče problema satire navodi da je za njezin uspjeh nužno da se autor i čitatelj slažu oko onoga što se u satiri napada i da obojica smatraju to lošim. Ali, to

zapravo uopće ne mora utjecati na dobru recepciju. Kako navodi Lahorka Plejić Poje u svojoj doktorskoj disertaciji, to bi između ostaloga značilo i da je tekst namijenjen užem, ciljanom krugu recipijenata. (Plejić Poje, 2006: 26) Među ostalim, često se onaj na kojega je satira adresirana podudara s čitateljem, a to je dokaz toga da se satiričar i čitatelj uopće ne moraju slagati u poimanju iste stvari, jer ono što je u satiri u tom slučaju napisano usmjereno je protiv samoga čitatelja. U stručnoj literaturi navodi se i to da je život satire kraći što je uže vezana uz aktualno vrijeme i prostor te je njezina vrijednost veća ukoliko se odnosi na univerzalan problem i nije ovisna o povijesti. To opet ne mora biti istina, jer neke općenite satire danas više nisu zanimljive, dok one vezane uz konkretan događaj ili osobu postaju privlačne upravo zbog te svoje „ograničenosti“.

3. Satira u hrvatskoj renesansi

U dopreporodnoj književnosti u Hrvatskoj gotovo se i ne pojavljuje riječ *satira*, a ukoliko se i javila, bila je napisana većinom na talijanskom ili latinskom jeziku. Dubrovački autori, oni koji su prošli humanističku školu, zasigurno su poznavali najpoznatije satiričare Horacija, Juvenala i Marcijala, ali nigdje ne navode pojam satire, niti se itko od njih naziva satiričarem. Neka od rijetkih naznaka satiričnosti teksta je npr. uporaba priloga *protiv*, *suproć* ili *prema* u naslovu pjesme, što nagoviješta da će biti riječi o nekom poroku ili mani. Satira u današnjem značenju, u tekstovima pisanim hrvatskim jezikom, pojavljuje se tek u 18. stoljeću. (Plejić Poje, 2006: 6) Prilikom određivanja korpusa dolazi do poteškoća, jer bilo je teško razgraničiti satiru od nekih njoj srodnih književnih vrsta i oblika (npr. uočena je velika bliskost između satiričnog, parodijskog i ironičnog te se svi ti oblici književnoga iskaza međusobno isprepleću).

Renesansu u hrvatskoj književnosti možemo odrediti kao stilsku formaciju koja traje od sredine 14. do kraja 16. stoljeća te preuzima naslijeđe humanizma, razvijajući se pod sve snažnijim utjecajem talijanske književnosti. Tada je i satirički diskurz počeo zauzimati značajnije mjesto u našem književnom korpusu. On nije statičan i nepromjenjiv, jer se javljao i unutar drugih književnih vrsta. Dakako, javlja se i satira kao samostalan oblik. Postoje mnogi načini razvrstavanja i podjela satire, npr. prema predmetu napada, prema protežnosti i kvaliteti predmeta, prema oštrini, ali danas je najustaljeniji, a istovremeno i najjasniji, kriterij podjele prema temi koja se obrađuje. Prema tome, poznajemo mizogine satire (usmjerene protiv žena), političke, društveno-moralne (moguće ih je promatrati i odvojeno, kao društvenu i moralnu satiru), literarne (piše se o lošim piscima, plagijatorima, literarnim suparnicima...) te osobne ili

personalne satire (protiv pojedinca koji je najčešće zbiljska osoba i razotkrivaju se njegovi moralni nedostaci). (Plejić Poje, 2006: 30-32) Međutim, taj kriterij nije uvijek fiksiran, jer se pojedina ostvarenja mogu razvrstati u dvije ili više skupina (npr. mizogina satira može se promatrati i kao društvena i kao moralna satira). Sve navedene vrste satire bile su zastupljene u renesansnoj hrvatskoj književnosti, a nedostaju neke koje su bile vrlo popularne u Italiji – protucrkvena, staleška, satira na račun pojedinih zanimanja te podvrsta političke satire koja je usmjerena protiv vlasti. Većinom su zastupljeni predmetno-tematski svjetovi koji se u većoj ili manjoj mjeri uklapaju u tradiciju, a ono po čemu se satire i njihovi autori međusobno razlikuju je narav njihovih kazivača. Popis satiričara koji su djelovali u renesansi u većini književnopovijesnih pregleda se podudara. To su sljedeći: Šišmundo (Šiško) Menčetić, Marin Krističević, Mavro Vetranović, Marin Kabužić, Dinko Ranjina, Dominko Zlatarić, Valentin Valović Sorkočević te Paskoje Primović. Mirko Tomasović dodaje još i Nikolu Nalješkovića i Horacija Mažibradića, ali on ne pravi jasnu razliku između satiričkoga i humorističkoga. (Plejić Poje, 2006: 9)

4. Moral i društveno-moralna satira

Budući da će se u ovome radu razmatrati problem grijeha pohlepe u odabranim satirama, pobliže će se sagledati moralna satira kao pojedinačni književni oblik te općenito pitanje morala u njoj. Najprije, što se tiče samoga morala, u satiri se on može promatrati na dvije razine – jedna razina vezana je uz vrijednosti koje djelo zastupa, a druga se tiče načina na koji satira to postiže. Na prvoj razini značajan je kazivač koji se drži određenih moralnih vrijednosti te se suprotstavlja svemu onome što je štetno i nemoralno. Kazivač se u tome slučaju drži glasnogovornikom zajednice koji zastupa i poštuje ta moralna načela. Ti stavovi ne moraju se poklapati s današnjim moralom, već su oni proizvod vladajućeg svjetonazora i stereotipa tadašnjega doba. Stoga se ne može reći da satire uvijek objektivno gledaju na neki problem ili manu. Druga razina dovodi u pitanje sredstva i postupke kojima se satira služi i postiže svoj cilj. Paradoks je u tome da se satiričari zapravo služe nemoralnim postupcima da bi svojim djelom podigli razinu moralnosti. To se odnosi na uvrede, pogrde i negativne komentare koji pripadaju glavnim obilježjima ovog književnog oblika. Čini se ono što se drugima predbacuje. Zbog toga, bez obzira što se radi o moralnoj satiri, ona u suštini često uopće ne polazi od konkretnih moralnih normi, a događa se i to da joj cilj bude jednostavno stvaranje predrasuda o nekome ili nečemu.

Kada se satire svrstavaju u skupinu moralnih, ne misli se na norme od kojih polaze, jer gledajući iz tog kuta, svaka satira vezana je uz moral. Pojam moralnih, odnosno društveno-moralnih satira promatra se na temelju tematskog kriterija. Prema tome, ovdje se ubrajaju oni sastavi koji tematiziraju većinom ono što je kršćanstvo odredilo kao sedam smrtnih grijeha. Satire koje tematiziraju pohlepu spadaju u ovu skupinu.

Tematiziranje lakomosti i pohlepe najvećim je dijelom posljedica univerzalnosti te teme i stalne prisutnosti tih grijeha. Najčešće se odnosi na novac i njegove negativne učinke te pokvarenost koju uzrokuje kod ljudi. Renesansa općenito, ne samo u satirama, već i u ostalim književnim vrstama, sklona je opisivanju ovoga problema i optuživanju bogatih, oholih i pohlepnih. (Plejić Poje, 2006: 69-70)

5. Pojam grijeha

Tema grijeha jedna je od najčešćih ne samo u starijoj literaturi, već se javlja i u današnjoj književnosti. Ipak, što se same naravi grijeha i njegovog konkretnog objašnjenja tiče, autori ovo područje nastoje izbjeći što je moguće više, jer teško je dočarati i objasniti što je grijeh, kako on zapravo nastaje i što je u samoj njegovoj srži. Ivan Fuček smatra da je ono što potiče čovjekovo grešno ponašanje njegovo osobno odbacivanje Božje ljubavi i stavljanje sebe u središte i na prvo mjesto, dakle, čovjek dobiva želju da bude poput Boga. (Fuček, 2004: 229) Događa se i to da čovjek pokušava zaniijekati svoju stvorenost na način da ne želi prihvatiti mjerilo i granice koje su u nju svojom prirodom uključeni. Upravo u tome je srž grijeha – čovjek ne želi nikakva mjerila i ne želi biti ovisan. Jednostavnije rečeno, u tome vidi ugrožavanje svoje slobode. Svoju ovisnost o Bogu i postojanju koje je dobio od njega čovjek smatra otuđenjem od samoga sebe te se toga nastoji osloboditi. U tom slučaju mijenja se odnos čovjeka prema samome sebi, ali i prema drugima, drugi počinju predstavljati suparnike i ograničenja te se iz toga počinju radati grijesi. Čovjek je od samih svojih početaka u neprestanom odnosu s Bogom, a grijeh taj odnos razara i čovjek propada. Međutim, to ne pogađa samo pojedinca, već i sve ostale nositelje odnosa. Zbog toga je grijeh uvijek nešto što vrijeđa i druge ljude. (Ratzinger, 2008: 83) Kršćansko učenje dijeli grijehe prema više kriterija. Prema tome, grijesi mogu biti nutarnji (slučajevi kada čovjek ne slijedi i ne ostvaruje Božju volju na sebi, tj. jednostavnije, to je svaki neposluh Bogu) i vanjski (konkretizirani oblici nutarnjeg grijeha, njihovo očitovanje, npr. mržnja, laž, bogohuljenje...), objektivni (grijesi sami po sebi, razlikuju se po opsegu u kojemu se čovjek odriče Boga ili ga nijeće) i subjektivni (čovjekov sud o grešnom djelu koje je počinio, a

po tome se određuje stupanj krivnje) te smrtni/teški i laki grijeh. Posljedice lakoga grijeha su oslabljenje zajedništva s Bogom, ali ne i prekid. Za razliku od toga, smrtni grijeh dovodi do potpunog prekida sjedinjenja s Bogom i gubitka milosti. Pojam sedam smrtnih grijeha nije potekao iz Biblije, već izvori navode rane popise prijestupa koje je u 4. Stoljeću klasificirao Evagrije Pontski, a zatim i Ivan Kasijan. U 6. Stoljeću Grgur Veliki konačno je oformio popis smrtnih grijeha koje danas poznajemo. (Tickle, 2009: 9) Jedan od takvih grijeha je i pohlepa. Novac i njegova moć sve više kvare i upropaštavaju svijet te stalna želja za moći i prevlasti čine pohlepu izvorom svih ostalih smrtnih grijeha (oholost, bludnost, zavist, neumjerenost u jelu i piću, srditost i lijenost). Tijekom povijesti postojala je pod mnogim sinonimima, npr. od najjednostavnije „želje za prisvajanjem“ pa sve do „lakomosti“, „škrtosti“ (kako se danas najčešće navodi u popisu smrtnih grijeha), „gramzivosti“, „požude“, „pohlepe“ i na kraju „simonije“, koja je od svih pojmova nastala najkasnije i koja vjerojatno označava najizraženije očitovanje pohlepe. (Tickle, 2009: 22) Ne samo kršćanstvo već i svi ostali vjerski sustavi složili su se oko toga da je od svih naših sedam grijeha pohlepa na prvome mjestu. Izvor je sve lukavosti i dvoličnosti u svijetu te navodi ljude na ostale grijehe. Iz nje proizlaze nedostatak rasuđivanja, prijevara, zloća, osvetoljubivost... Pohlepni pojedinac ne šteti samo sebi, već se njegov grijeh odražava i na drugima te im šteti. U tom smislu može se govoriti o društvenom ili socijalnom grijehu. (Fuček, 2004: 249) Grijeh je po svojoj biti odreknuće od istine, a otkupljeni, istiniti i oslobođeni možemo biti samo ukoliko svladamo potrebu biti poput Boga i želju za moći i autonomijom.

6. Pohlepa u renesansnim satirama

6. 1. Ranjinin zbornik – 726. [*Zaman će svaki trud za ljubav prijati*]

Kao što je već spomenuto, društveno-moralne satire isprepleću se i s drugim vrstama satira, a često su u pitanju mizogine, tj. one usmjerene protiv žena. Pjesama s takvom tematikom ima već i kod dubrovačkih latinista, a u renesansi jedna od takvih je i pjesma 726. [*Zaman će svaki trud za ljubav prijati*] iz Ranjinina zbornika. Ovaj pjesnički sastavak je anonimn, uz njega nije navedeno ime autora, ali su ga neki književni povjesničari poput Milana Rešetara pripisali Marinu Krističeviću. Govori o ženskoj potkupljivosti i rastrošnosti, o uzaludnom trudu za osvajanjem voljene žene ukoliko uz to nisu prisutni novčani i materijalni darovi. Anonimni autor navodi da je svakoj lijepoj ženi novac prijatelj, a kako bi tu ljepotu održala učinit će sve, pa i prodati svoju čast i poštenje da se dokopa sredstava koja će joj to i omogućiti:

*Zaman će svaki trud za ljubav prijati,
Bez plate ljuven blud ko hoće imati:
dinar je gospodar svakojzi ljepoti,
žena će za dinar svaku stvar podati.¹*

Pohlepa je na taj način zauzela prvo mjesto u međuljudskim odnosima, konkretnije, u ljubavi. Tada ona postaje dominantna i prava osjećanja više nisu prisutna, privrženost prema novcu ih je potisnula. Potkupljivost je u renesansi bila jedna od glavnih moralnih poroka i sve se vrednovalo prema novcu. Pohlepa je pronašla brojne svoje sljedbenike koji su je uzdizali i koji su se stečenim bogatstvom hvalili. Upravo zbog toga autor osuđuje žene, jer iako je pohlepa univerzalan grijeh i podjednako je prisutan kod oba spola, žene su sklonije kićenju, raskošnom odijevanju, više se brinu o nakitu, ljepoti i izgledu, a samim time i njihova potreba za novcem je veća te on ima veću moć nad njima. Moralnost takvih žena dovedena je u pitanje, odnosno, one se uopće ne smatraju moralnima, dok žene koje ne ljube novac naziva mudrima i lijepima. Zaključuje se i to da autor govori iz vlastitoga iskustva, jer upotrebljava prvo lice jednine, a to dodatno naglašava njegovo zgražanje nad vladajućom situacijom. Cijela satira predstavlja porugu ženskome rodu, pokušavajući time postići da se žene posrame nad svojim pohlepnim karakterom, a naglašeno je to i uskličnikom na samome kraju koji dodatno naglašava autorov stav. Sastavak nije isključivo društveno-moralna satira, jer se ne govori o moći novca općenito, već je naglasak na ženskoj rastrošnosti i lakomosti.

6. 2. Šiško Menčetić – 461. [Ovo je prilika: starica za pinez]

Još jedna satira u kojoj se isprepleće društveno-moralna tematika i mizoginost je i pjesma 461. [Ovo je prilika: starica za pinez] Šiška Menčetića. Specifična je također i po svome kratkom, epigramskom obliku, čemu je Menčetić općenito bio sklon. Takvi sastavi mogli bi se svrstati i u refleksivne pjesme, ali pretpostavlja se da su prvenstveno bili čitani kao tekstovi koji prate neko aktualno stanje i društvene mane. Stoga ih se ipak većinom naziva satirama.

¹ Ranjina, Nikša, *Zbornik Nikše Ranjine – Pjesme drugoga dijela Ranjinina zbornika*, URL: http://www.hrvatskijezik.eu/djela/Zbornik_Nikse_Ranjine_-_Pjesme_drugoga_dijela....pdf (15:42, 7. rujna 2012.)

Ovo je prilika: starica za pinez

*kad mlada človika zanila k sebi jes,
što nećeš satvorit, človiče, za dinar
ki ne vi govorit, a svim je gospodar?*²

Iako je tekst kratak, iz njega se bez problema može iščitati motiv moći novca i potkupljivosti. Satira dobiva i dojam komičnosti, budući da se radi o starijoj ženi kojoj nije problem izvrnuti se poruzi i ismijavanju kako bi zavela mladića, a to postiže, naravno, novcem. U ovom slučaju zapravo je prikazana potkupljivost mladića kojemu ne smeta društveno neprihvatljiv odnos sa staricom, jer ipak ostvaruje neku korist od toga. Kada čovjek ima na raspolaganju bogatstvo i mogućnost da ga pridobije, pohlepa kao rezultat toga postaje sve prisutnija. Društveno-moralno obilježje ove Menčetićeve pjesme upravo je u prikazu toga kako čovjek gubi sve svoje manire i granice pristojnoga ponašanja kako bi se dokopao onoga što će ga učiniti materijalno moćnim i bogatim. Naglašeno je to u drugom dijelu teksta koji je formuliran u obliku pitanja te na taj način zapravo treba potaknuti čitatelja na razmišljanje i izazvati sram kada shvati što je sve u stanju učiniti kada pohlepa zavlada njime. Nadalje, postavlja se pitanje što je onda ovdje mizogino? Radi se zapravo o tome da starija žena ne bi uopće smjela ni poželjeti mlađega muškarca, a kamoli ostvariti neki konkretniji odnos s njim. Između redova može se iščitati i općenito predbacivanje ženama zbog njihove pohote i grešnosti. Obilježje je to upravo onoga što je za Menčetića i bilo karakteristično – usmjerenost prema aktualnim društvenim strujama i prilikama (što se odnosi na cvjetanje pohlepe u svim segmentima), odnosno, prikazivanje stavova, odnosa i razmišljanja o ženama koja su u renesansi prevladavala.

6. 3. Mavro Vetranović – *Pjesanca lakomosti*

Dubrovački benediktinac Mavro Vetranović smatra se najplodnijim satiričarem hrvatske renesanse. U svojim pjesmama dotiče se brojnih aktualnih tema, koje se ne pojavljuju u ostvarenjima njegovih suvremenika te bi se stoga moglo reći da je upravo on prvi pravi satiričar hrvatske renesanse. (Plejić Poje, 2008: 79) Za razliku od Šiška Menčetića, njegovi su satirični sastavci većinom opširni i tema je detaljnije razrađena. *Pjesanca lakomosti* jedno je od njegovih ostvarenja u kojima tematizira temeljni porok svojega vremena, kako već i sam naslov

² Ranjina, Nikša, *Prvi dio Ranjinina zbornika, pjesni 1-512*, URL: http://hr.wikisource.org/wiki/Autor:Šiško_Menčetić (16:02, 7. rujna 2012.)

govori, a tu apstraktnu kategoriju pohlepe ili lakomosti personificira, dajući joj obilježja svega onoga lošega i pogubnoga što čovjeka odvodi u propast. Satira je oblikovana monološki, bez uplitanja ikakvih drugih likova, a kazivač obavlja sve potrebne zadaće – opisuje, vrednuje, upozorava i lamentira. (Plejić Poje, 2006: 79) Govoreći o pohlepi, autor ne imenuje konkretnu osobu kojoj je satira upućena. Ipak, može se uočiti određena zajednica na koju apelira. Naime, ne radi se samo o lakomosti općenito, već je ona izazvana geografskim odrednicama, pomorskim i prekomorskim putovanjima i ciljem prikupljanja što više materijalnog bogatstva. U 16. stoljeću velika pomorska putovanja bila su česta, što je još jedan dokaz aktualnosti Vetranovićeve tematike. Ljudi nisu putovali u neistražene krajeve zbog želje za otkrivanjem novog i nepoznatog, već je na prvome mjestu pohlepa za onim što će tamo pronaći. Kroz cijelu satiru prisutan je motiv zlata kojemu ljudi teže, autor ju naziva rudom iz Plutonova paklenoga carstva, jer odvodi ljude u grijeh i poganstvo. Ponovno se događa da pohlepa uništava međuljudske odnose, stavila je cijeli svijet u ropstvo i učinila čak i to da dijete odbjegne od vlastite majke u potrazi za zlatom, a ljubav između oca i sina pretvara u žalost. Također, ljudi se više ne mogu pouzdati jedni u druge, niti su sigurni u iskrenost tuđih osjećaja i postupaka, nema povjerenja ni između vlastite braće. Kazivač u satiri moli Boga za pomoć zbog nespokoja koji donosi ljudska pohlepa za zlatom, iskazuje želju da ta prokleta ruda propadne, jer će u suprotnome propasti cijeli svijet. Koliko je loše stanje zbog toga, može se iščitati iz sljedećih stihova:

Jošte zlo čini toj prokleta lakomos

da je svudi rat i boj, i tužba i žalos,
velike jadove ter svietu zadava,

oreći gradove od mnozieh država,
kraljeve cvieleći i mnogu gospodu,

na robstvu mieneći vlastitu slobodu. (Vetranović, *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, 1871: 159)

U ovoj satiri posebno je zanimljivo to što se opisi putovanja isprepleću s motivima imaginarnih krajeva i fantastičnih bića. Opisuju se sva ona čudovišta koja će dočekati pohlepne i lakome trgovce i pomorce prilikom lova na blago. Kako naglašava Lahorka Plejić Poje, neki od tih opisa podsjećaju na Držićev opis Indija iz Negromantova prologa *Dundu Maraju*. (Plejić Poje, 2006: 80) Tematski različiti svjetovi (onaj fantastični i onaj realni) miješaju se da bi se prikazao nov, loš sustav vrijednosti koji je zavladao. Sadašnje stanje usmjereno je prema novcu i zlatu, dok su prije vladala načela kršćanskoga morala i obični, praktični život. To je prikaz

svijeta kao *mundus inversus* u kojemu vrijedi suprotno od onoga kako bi trebalo biti. (Plejić Poje, 2006: 77) Predodžba o prošlim, boljim vremenima, nastoji se iskoristiti kao sredstvo kojim će se popraviti sadašnjost. Ovaj topos vrlo je čest u renesansnim satirama. Iako je ovaj predložak, kao i mnogo drugih satira, većinom svjetovnoga karaktera, ipak dolazi do ispreplitanja s nekim vjerskim temama i motivima, jer su neke vrijednosti zajedničke i svjetovnoj i kršćanskoj etici. Tako se npr. navodi da će onaj tko se brine samo za svjetovno bogatstvo, zasigurno završiti u paklu i izgubiti pravo vječnoga života. Grijeh pohlepe svakako je zaslužio da se kritizira i na njega podsjeća, a Vetranović ovdje to i radi, posredno kritizirajući i upućujući na trgovački mentalitet.

6. 4. Mavro Vetranović – *Pjesanca Plutonu*

Još jedna Vetranovićeva satira u kojoj govori o pogubnosti zlata je i *Pjesanca Plutonu*. Za razliku od prethodne, *Pjesance lakomosti*, iz naslova ove satire ne može se odmah zaključiti o čemu će biti govora i da se radi o društveno-moralnoj satiri. Samo ime Pluton podrazumijeva brojne konotacije i asocijacije te je zbog toga naslov u manjoj mjeri proziran. Zanimljiva razlika je također i to da se od ostalih satira ova razlikuje po kompoziciji, odnosno, prema poziciji kazivača. Na samome početku nabrajaju se različita ljudska umijeća i znanja te povijesne činjenice, tegobe i tužbe poznatih povijesnih junaka i heroja. Nakon toga dolazi do opisivanja podzemnoga svijeta Hada i Harona koji prevozi golem broj grešnih duša. Nadalje, koncentracija se prebacuje na Plutona, vladara toga podzemnoga svijeta, čiji se odgovor citira. Prema ustaljenim vjerovanjima u srednjem vijeku, a i u renesansi, pohlepa se vezala upravo za njega, a to se dovodi u vezu sa prostorom na kojem se pronalazi blago – često također u podzemlju, tj. rudnicima. Zlato i blago izjednačeni su s grijehom i podzemni prostor je u tom slučaju istovjetan s kršćanskim paklom. Odgovornost za pohlepu i sva zla koja ona prouzrokuje uvijek se povezivala uz Plutona, međutim, on se opravdava da krivnja nije na njemu, već su ljudi ti koji sami sebe tjeraju u propast:

*Nu Pluton sad veli: prava me ne sudi,
za-č zlato toj želi svaka vrst od ljudi.
Tiem se svak zove lud, ali stvar bezredna,
tko čini pravi sud od mene pravedna;
a bog zna ki je živ nada sve ostalo,*

da tomuj niesam kriv ni vele ni malo.
Ner li vi ki ste zgar, timiem se tovide
a mene pravu stvar krivinom tvorite,
ter mi je na vas žao, neka vi svi znate,
da niesam toli zao, kako me pengate:
ner ste vi uzrok vas, a na me jadate
i na me zloban glas i tužbu skladate. (Vetranović, *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, 1871:
116-117)

Pluton naglašava da su ljudi težnjom za rudom zlata probili sva paklena vrata i na taj način naveli pohlepu da boravi s njima. On sam je pokušao odgovoriti Gospoju Lakomos da iziđe u vanjski svijet jer će ju ljudska zloća i gramzivost uništiti, ali ona se zbog svoje naravi ne može zasititi i svjesna je da će joj ljudi početi u potpunosti služiti. Iako Pluton otkriva da krivnja nije na njemu, čak i on tuguje i zgraža se nad svime time, budući da i sama Lakomos otkriva da je temelj problema u ljudima. Pohlepa sama po sebi uništava vrlinu i dobro te iz tog izvora potječu grijeh i nereligioznost popraćeni velikom patnjom. Ona je naziv za pravu prljavštinu koju čovjek treba skinuti sa sebe. Bog je stvorio bića koja imaju slobodnu volju, što znači da mogu krenuti pravim ili krivim putem, a u većini slučajeva ljudi biraju onaj krivi. Često se postavlja pitanje zašto je Bog uopće stvorio takva grešna bića, ali upravo je slobodna volja ono što čini zlo mogućim. Da ne postoji zlo, ne bismo ni poznavali suprotnosti – ljubav, dobrotu, radost... Ne bi vrijedilo stvoriti svijet strojeva koji funkcioniraju po zadanome sustavu, jer u tom slučaju sreću ne bi bilo moguće spoznati. (Lewis, 2009: 57-58) Ono što je omogućuje je slobodna volja i čovjekova mogućnost da je ostvari. S druge strane, samim time što posjedujemo osobnost koju nam je Stvoritelj podario, postoji mogućnost da poželimo biti poput njega i imamo potrebu dokopati se svega što nas čini većima i moćnijima. U tome je bit pohlepe, tj. sasvim je jasno da će iz same želje za stjecanjem i prisvajanjem proisteći još mnogo drugih grijeha. Zbog toga se na kraju ove satire donosi jedan tip pouke, poput propovijedi koja podsjeća na to da se smisao ljudskoga života ostvaruje tek u onostranosti, a to dovodi to ponovnog isprepletanja svjetovne etike i kršćanskoga moralizma. (Plejić Poje, 2006: 83) Općenito, ova je pjesma složenija od ostalih Vetranovićevih ostvarenja, ali i ostalih renesansnih satiričkih sastavaka i to zbog svoje složenosti i određenog oblika zapleta u kojemu se javlja više likova.

6. 5. Mavro Vetranović – *Pjesanca: Aurea aetas*

Ova satira, za razliku od prethodnih, ne progovara izravno o lakomosti ili pohlepi, već je taj grijeh utkan kao jedan od motiva unutar teme *Aurea aetas* ili tzv. mitskoga zlatnog doba. Radi se o percepciji svijeta u kojemu je ono što je prošlo smatrano boljim i moralnijim. To vrijeme, u kojemu je vladao Saturn, primjer je okruženja koje se smatra idealnim i poželjnim. Topos *Aurea aetas* bio je općenito vrlo čest u renesansnoj književnosti, posebice u satirama.

Na samome početku, Vetranović opisuje stara vremena kada je čovjek živio u skladu s prirodom, Bogom i bio okružen prirodnim bogatstvima, a ne materijalnim, kako će kasnije biti slučaj. Nadalje, navodi se sve ono što je donijelo nevolje na svijet, sva otkrića koja su ljude učinila moćnijima i autonomnijima. Od trenutka njihovoga pronalaska cijeli svijet je krenuo nizbrdo. Opisujući sadašnje vrijeme, dominira osuda raskoši i pohlepe za uresima i kićenjem, što je uzrok brojnih nevolja – ratova, gladi, osvajačkih pohoda, propasti svijeta. Dok nije bilo dragoga kamenja i ruda koje su uzrokovale povećanu i poboljšanu proizvodnju oružja, ljudi su živjeli u miru i spokojnim svakodnevnim životom:

*Sve iman'je i blago ter bješe za ništa,
i kamen'je drago jak pljeva od strništa.*

*Nit bješe rat ni boj, vaj bože ljuveni,
ner ljubav, mir i goj, i život općeni.*

*Ni oružje skovano, s koga je sviet krvav,
ni u more u slano taknula niedna plav.*

*Nit koga koljahu gusari prihudi,
ni u robstvo vodjahu niednu vrst od ljudi,*

*ner gojno, bože moj, mogaše svak stati,
i u sjenci zelenoj počivat i spati,*

gdi bješe slatki kus človjeka hranica

svakoga bil'ja bus i bistra vodica. (Vetranović, Pjesme Mavra Vetranića Čavčića, 1871: 8)

Ponovno se javlja i određena osuda žena koje su upoznale vreteno te umijeće vezenja i pletenja, jer dok one nisu bile osposobljene za to, nije bilo ni pohlepe za svilom, biserima i uresima koje su one izrađivale. Kazivač izražava želju da utjecaj pretjerane raskoši prestane, jer

iz toga proizlaze brojni drugi problemi. S jedne strane bi se to moglo odnositi i na dubrovačku vlastelu, koja je u renesansno doba priskrblijvala sebi luksuze koji su premašivali njihove materijalne mogućnosti i na taj način stvarali ekonomske probleme za cijelu zajednicu. S druge strane radi se o kršćanskome učenju prema kojemu je pretjerana želja za materijalnim grijeh. Oholost, koja proizlazi iz pohlepe, uzrok je bijede svakoga naroda i svake obitelji. Ohol čovjek, kada ima i više nego što treba i što je mogao zamisliti, pokušat će dobiti još više samo da bi potvrdio svoju nadmoć i time se bolje osjećao. Slična razmišljanja zasigurno su potakla Mavra Vetranovića da kroz lik kazivača u ovoj satiri izrazi želju za vraćanjem u prošlo stanje, u staro, zlatno doba u kojemu nije bilo ovakvih poteškoća.

6. 6. Mavro Vetranović – *Remeta*

Vetranović je napisao dvije pjesme pod ovim naslovom, a druga, o kojoj će biti riječi, većinom se smatrala lošijim ostvarenjem od prve. Pjesma je monološka, a kazivač govori o moralu, kori zajednicu zbog grijeha i zagovara kršćanski način života. Zamjerke su se javljale upravo zbog te sličnosti sa žanrom propovijedi. U ovoj društveno-moralnoj satiri važna su dva tematska prostora – u prvome dijelu kazivač govori o smrti i njezinoj neizbježnosti te napominje da sve što je vrijedilo na ovozemaljskom svijetu, u smrti postaje ništavno. Drugi dio koncentriran je na poroke u svijetu, taštinu, pohlepu, gizdavost, tj. na svjetovne aspekte života, a pretpostavlja se da je Vetranović mislio prvenstveno na mane tadašnjeg dubrovačkog građanstva.

Govoreći o smrti, satira naglašava beskorisnost zgrtanja svjetovnoga bogatstva, jer kada dođe kraj i tijelo istrune, zemaljske i materijalne stvari više nemaju nikakvu svrhu te bi u tome trenutku svi poželjeli dati sva ta svoja blaga kako bi stekli spasenje. A ukoliko priželjkujemo sve više i više, spasenja neće biti, jer da bismo stekli tu mogućnost moramo živjeti u skladu s Bogom. Smrt nikoga ne štedi, kraljevima i vladarima uzaludan je sav imetak, jer prilikom polaganja u zemlju svi prije ili kasnije dolazimo do istoga stanja – goli smo i bosi, tijelo trune, što znači da za spas naše duše gizdava odjeća i uresi ničime ne potpomažu te će se i oni s vremenom pretvoriti u prah. Izravno se naglašava da zbog oholosti i rastrošnosti nećemo moći prići u raj:

*Za-č pod nebom sve iman'je
što je stvoril bog na sviti
i oholas i gizdan'je*

na nebesa ne da priti. (Vetranović, Pjesme Mavra Vetranića Čavčića, 1871: 28)

Drugi dio, koji se osvrće na društvene poroke, daje do znanja da je pohlepa najizraženiji društveni grijeh i na taj način donosi kritiku suvremenoga doba. Ponovno se, kao i u *Pjesanci lakomosti*, govori o trgovcima i njihovoj težnji za srebrom, zlatom i drugim rudama zbog kojih odlaze na opasna putovanja te često završavaju mrtvi na pučini ili postaju žrtve ropstva. A stradaju upravo zbog blaga:

Er lakomos taj vas čini

svoga blaga da stradjate,

ka vas vara, ka vas hini,

da zloj česti dušu date. (Vetranović, Pjesme Mavra Vetranića Čavčića, 1871: 36)

Dakle, nameće se jasan zaključak – treba živjeti siromašno i skromno, a nastojanja oko materijalnih dobara zapravo su potpuno promašena i uzaludna. Ono kako se ponašamo i što činimo utječe na konačan ishod naše smrti. Smrt nam ne da da išta ponesemo sa sobom na drugi svijet, a ljudi o tome ne razmišljaju i nisu toga svjesni. Isto tako, iz pohlepe je proizišao i iskonski grijeh. Razni pravci zapadnoga kršćanstva, iako su se međusobno razlikovali u nijansama svojih različitih dogmi, uglavnom su se slagali oko doktrine o iskonskome grijehu i pohlepe kao njegovim glavnim dokazom. (Tickle, 2009: 42) Dogodilo se upravo ono o čemu je bilo riječi – čovjek ne voli ograničenja i to ga je navelo da kuša zabranjeni plod, a samim time se osjećao moćnije i bliže Bogu. Iako se drugi *Remeta* smatrao manje zanimljivim zbog strogog orijentiranja na kršćansku moralnost, satira je svakako vrijedna pažnje, jer se bavi problematikom ondašnjega suvremenog društva te upućuje na probleme za koje nije kriv nitko drugi osim samih ljudi i koji su njihov društveni proizvod.

6. 7. Marin Kabužić – *Pjesan o dinaru*

Dubrovčanin Marin Kabužić po svojim je talijanskim stihovima usmjerenima protiv dubrovačke vlastele jedan od najoštrijih satiričara hrvatske renesanse. No, na hrvatskome jeziku sačuvana je samo jedna njegova društveno-moralna satira – *Pjesan o dinaru*. (Plejić Poje, 2006: 147) U renesansnoj europskoj književnosti motiv novca i *dinara* bio je vrlo čest, budući da se u svijetu uspostavila nova hijerarhija – na vrhu su oni koji su bili bogati, a tradicionalne ljudske

vrijednosti zastupane u humanizmu bile su zanemarivane. Pjesma je pisana u monološkom obliku u kojemu se čuje samo glas kazivača, a način izlaganja građe pretežito je argumentacijski. Motiv dinara je personificiran i zapravo predstavlja novac i blago općenito. Karakterističan je topos *mundus inversus*, koji koristi i Mavro Vetranović u *Pjesanci lakomosti*, a prikazuje suprotno stanje od onoga koje bi trebalo prevladavati. Taj „izvrnuti svijet“ oprimjeren je nizom argumenata u obliku antiteza i svim moralnim i istinskim vrijednostima (ljubavi, poštenju, ugledu, časti, mudrosti, vjeri...) suprotstavljeni su negativni učinci novca. Zahvaljujući njegovoj moći sve ono dobro pretvara se u svoju suprotnost, a sadašnjost koja se opisuje u pjesmi daleko je odmakla od normalnog načina života:

Paklena hudoba učini da dinar

sadanje jes doba na svitu gospodar;

pri njemu da se Bog i duša ostavi,

i pravda i razlog pod noge postavi;

da razum i mudros u scijeni ni sada,

negoli da ludos gospodi i vlada;

...

Bud Gajo, Mucio, za gradu poslužiti

jak slavni Decio, ubog neć' častan bit,

jer tko je sad vrijedan, bez časti ostaje,

a tko je nevrijedan tomu se čas daje. (Kabužić, *Hrv. poezija humanizma i renesanse*, 2000: 173)

Čovjek će se smatrati mudrim i bit će cijenjen čak i ako je mahnit, a sve to ukoliko ima novca. Zbog toga se u njemu javlja stalni žamor želje za zgrtanjem još stvari, a taj žamor odraz je pohlepe koja se u potpunosti udomaćila u ljudima. Grijeh pohlepe često se definira kao posjedovanje ili željenje više od onoga što je dovoljno čovjeku na njegovu položaju, kako bi se mogao „uspravno držati“. (Tickle, 2009: 62) Kabužić to dočarava u ovoj satiri spominjući siromahe čiji se glas ne čuje i nemaju nikakvih prava, dok oni koji zgrću novac bivaju hvaljeni, poštovani i vrijedni, jer se smatraju uglednima i osobama od velike važnosti i utjecaja. Oholost je neodvojiv dio pohlepe, pogotovo kada je u pitanju novčano bogatstvo. Pohlepnu čovjeku njega nikada nije dosta, iako bi sa onime što već ima mogao sebi omogućiti uživanja koliko god želi. Na snagu stupa oholost, želja da se bude bogatiji i moćniji od drugoga bogataša, jer oholost nalazi užitak baš u moći. Po svojoj prirodi je natjecateljska i ohol čovjek uvijek pohlepno traži

više, budući da je svaki čovjek koji je imao bolji od njega automatski njegov neprijatelj. Marin Kabužić u ovoj satiri rabio je tehniku satiričkoga kazivanja u kojoj nema izravno uvredljivoga i oštrog tona. Nizanje antiteza i argumenata je impersonalno i neizravno, ali sasvim je jasno da se bazirao na kritiku dubrovačkog mentaliteta.

7. Zaključak

Grieh pohlepe izvor je svih ostalih grijeha, što su mnogi renesansni autori pokazali u svojim sastavcima. Društveno-moralna satira bila je osobito popularan oblik u renesansi, jer je progovarala o temeljnim društvenim problemima i porocima. Najplodniji hrvatski autor u tome žanru bio je Dubrovčanin Mavro Vetranović, koji opširno piše o novcu, pohlepi te dobrim, starim vremenima, tj. periodu zlatnoga doba. Šiško Menčetić napisao je niz uglavnom kraćih sastavaka, a među njima se našao i onaj u kojima pohlepu i gizdavost povezuje sa ženama i njihovom sklonošću za rastrošnim životom, isto kao i jedna od anonimnih satira u Ranjininom zborniku. Najbitkiju kritiku društva dao je Marin Kabužić u svojoj *Pjesni o dinaru*, jedinoj njegovoj društveno-moralnoj satiri sačuvanoj na hrvatskome jeziku. Svi ovi autori zasigurno se slažu u istome zaključku – čovjek se pokušava osamostaliti i ponašati kao da pripada samome sebi te poseže i teži za svime što mu može priskribiti veću moć i utjecaj, a prije svega to je novac. Tada na vidjelo izlazi sva snaga pohlepe, grijeha koji za sobom povlači i sve ostale i na taj način ljudima onemogućuje spasenje na drugome svijetu. Količina materijalnih dobara postala je mjerilo veličine i mudrosti nekoga čovjeka, iako to, naravno, nije od nikakve presudne važnosti. Kroz satire se nastoji poučiti da sva materijalna dobra koja steknemo na samome kraju nemaju nikakvu vrijednost i da sve ono što posjedujemo zapravo nije naše i neće nikada biti u našem trajnom vlasništvu. Jedini način spasenja je pokajanje i ponovni povratak životu u zajednici s Bogom te spoznaja da smo krenuli krivim putem. Moralna pravila, a samim time i društveno-moralne satire, govoreći o pohlepi koja je preuzela kontrolu predstavljaju naputke koji trebaju omogućiti ljudskome stroju da pravilno funkcionira i što manje se kvari.

8. Literatura

Predlošci:

1. *Hrvatska poezija humanizma i renesanse*, zbornik, 2000., urednik i priređivač Josip Bratulić, biblioteka *Croatica*, Vinkovci, Riječ
2. *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića, dio I.*, 1871., urednici V. Jagić; I. A. Kaznačić, biblioteka *Stari pisci hrvatski*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
- iz internetskih izvora:
3. Ranjina, Nikša, *Prvi dio Ranjinina zbornika, pjesni 1-512*, URL: http://hr.wikisource.org/wiki/Autor:Šiško_Menčetić (16:02, 7. rujna 2012.)
4. Ranjina, Nikša, *Zbornik Nikše Ranjine – Pjesme drugoga dijela Ranjinina zbornika*, URL: http://www.hrvatskijezik.eu/djela/Zbornik_Nikse_Ranjine_-_Pjesme_drugoga_dijela....pdf (15:42, 7. rujna 2012.)

Teorijska literatura:

1. Fuček, Ivan, 2004., *Grieh – Obraćanje*, biblioteka *Moralno-duhovni život*, Split, Verbum
2. Lewis, Clive Staples, 2009., *Kršćanstvo nije iluzija: Vodič kroz osnove vjere*, Split, Verbum
3. Plejić Poje, Lahorka, 2006., *Hrvatsko satirično pjesništvo u Dubrovniku od kraja 15. do početka 19. stoljeća: doktorska disertacija*, Zagreb, Filozofski fakultet
4. Ratzinger, Joseph, 2008., *U početku stvori Bog – Promišljanja o stvaranju i grijehu*, Split, Verbum
5. Škreb, Zdenko; Živković, Dragiša, 1985., *Rečnik književnih termina*, Beograd, Nolit
6. Tickle, Phyllis A., 2009., *Pohlepa: Sedam smrtnih grijeha*, Zagreb, Algoritam

7. Zbornik *Dani hvarskog kazališta: Počeci u hrvatskoj književnosti i kazalištu* (uredništvo: Nikola Batušić...et al.), 2008., članak Lahorke Plejić Poje: *Počeci satire u hrvatskoj književnosti*, Split, Književni krug